

УДК 336.77.01-048.44

О. О. Давидюк, канд. екон. наук, доцент

Інститут Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія»,
м. Одеса, Україна

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

О. О. Давидюк, канд. екон. наук, доцент

Інститут Военно-Морских Сил Национального университета «Одесская морская академия»,
г. Одесса, Украина

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ РЫНКА ИПОТЕЧНОГО КРЕДИТОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Alexander Davyduk, PhD in Economics, Assistant Professor

Institute of Naval Forces of the National University «Odessa Maritime Academy», Odesa, Ukraine

STATE REGULATION OF THE MORTGAGE LENDING MARKET IN UKRAINE

У статті представлені результати аналізу стану іпотечного кредитування в Україні з виділенням ключових проблем, що не дозволяють іпотечному ринку розвиватися та підвищувати доступність для громадян країни. Вивчено стан банківського іпотечного кредитування в Україні з визначенням сучасних тенденцій розвитку такого напрямку та ключових проблем, що призводять до недоступності банківських кредитів для населення держави. На основі визначених проблем функціонування банківського та державного напрямків іпотечного кредитування в Україні запропоновано напрямки щодо поліпшення ситуації та розвитку іпотечного ринку в Україні.

Ключові слова: національна економіка іпотека; іпотечне кредитування житла; іпотечний ринок; банківська справа.

В статье представлены результаты анализа состояния ипотечного кредитования в Украине с выделением ключевых проблем, которые не позволяют ипотечному рынку развиваться и повышать доступность для граждан страны. Изучено состояние банковского ипотечного кредитования в Украине с определением современных тенденций развития такого направления и ключевых проблем, приводящих к недоступности банковских кредитов для населения государства. На основе определенных проблем функционирования банковского и государственного направлений ипотечного кредитования в Украине предложены направления по улучшению ситуации и развития ипотечного рынка в Украине.

Ключевые слова: национальная экономика ипотека; ипотечное кредитование жилья; ипотечный рынок; банковское дело.

The article presents the results of the analysis of the state of mortgage lending in Ukraine with the allocation of key issues that prevent the mortgage market from developing and increase accessibility for citizens of the country. The study of the state of bank mortgage lending in Ukraine with the definition of modern trends in the development of such a direction and key issues that lead to inaccessibility of bank loans for the population of the state. Based on the identified problems of functioning of the banking and state lines of mortgage lending in Ukraine, suggested directions for improvement of the situation and development of the mortgage market in Ukraine.

Keywords: national economy mortgage; mortgage lending housing; mortgage market; banking.

Постановка проблеми. Тема потребує проведення аналізу сучасного стану іпотечного кредитування в Україні, діяльності Державної іпотечної установи, визначення ролі держави у створенні умов для ефективного розвитку вітчизняної іпотеки та надання рекомендацій щодо перспектив розвитку іпотечного кредитування

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти іпотеки та іпотечного кредитування знайшли своє відображення в економічній літературі, у наукових публікаціях та працях вітчизняних учених, які висвітлюють різні аспекти теорії та практики розвитку іпотечних відносин в умовах національної економіки, можна назвати таких: І. Ю. Гришова, Л. Григорович, С. О. Кушнір, Т. М. Гнатєва, О. П. Кабанова, Д. С. Борисенко, С. О. Кушнір, Н. В. Лагодієнко. Проте, незважаючи на різнопланові дослідження у сфері розвитку іпотечних фінансових відносин, багато важливих питань залишаються недостатньо вивченими, особливо це стосується іпотечного кредитування житлової нерухомості. [1-7]

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Розвиток іпотечного кредитування в Україні стримується існуванням багатьох проблем, що не дають змоги повною мірою використовувати іпотеку і не сприяють розвитку іпотечних відносин. Ці проблеми є надзвичайно актуальними та потребують негайного теоретичного та практичного вирішення.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження подальших шляхів розвитку іпотечного кредитування в Україні. Досягнення цієї мети можливе через поступове вирішення таких завдань: вивчення правових передумов розвитку іпотечного кредитування в Україні, аналіз діяльності банківських установ на іпотечному ринку України, виділення проблем погашення іпотечного кредитування в Україні та пропозицій щодо його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Ефективний розвиток суспільства реалізується за допомогою насамперед банківської інфраструктури, а це неможливо без нормального функціонування споживчих та іпотечних кредитів, як одних з його головних складових.

У Законі України «Про іпотеку» зазначено, що «іпотека – вид забезпечення виконання зобов'язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким тримач іпотеки має право в разі невиконання кредитором забезпеченого іпотекою зобов'язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника у порядку, встановленому Законом».

Згідно з Законом України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати» іпотечне кредитування – це правові відносини, що з'являються щодо отримання права вимоги іпотечного боргу за правочинами та іншими документами [2].

У свою чергу, житловий іпотечний кредит – кредит, виконання своїх зобов'язань за яким позичальник забезпечує іпотекою нерухомого майна житлового призначення (крім об'єктів незавершеного будівництва), тобто віддає це майно в заставу. Такий кредит можуть видати позичальникові в тому разі, якщо він купує нерухомість житлового призначення на відповідному ринку. До житлових іпотечних кредитів також ототожнюють кредити, надані позичальникові для інших потреб, якщо він бере ці кредити, залишаючи в заставу нерухоме майно житлового призначення.

Об'єктом іпотечного кредитування є іпотечна нерухомість промислового, аграрного та житлового сектора національної економіки. При іпотечному кредитуванні довгостроковий кредит надається позичальнику на будівництво або придбання у власність предмета іпотеки з подальшим підприємницьким його використанням.

Відповідно до ст. 5 Закону України «Про іпотеку», що підлягає іпотеці, може бути один або кілька об'єктів нерухомості за таких умов:

- нерухоме майно належить іпотекодавцю на право власності або на право господарювання, якщо іпотекодавець є державним або комунальним підприємством, установою або організацією; нерухоме майно може бути відчужене за іпотекодавцем і може бути накладено на нього штраф відповідно до закону;

- нерухомість реєструється в порядку, встановленому законом як окремий об'єкт майна, що виділяється в натурі [7].

Відповідно до Закону України «Про іпотеку» під нерухомим майном (нерухомістю) розуміються земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці та пов'язані з нею за своєю суттю, рух яких неможливий без знецінення та зміни їх призначення. Правовий режим нерухомого майна поширюється на повітряні й морські судна, судна внутрішнього плавання, космічні об'єкти. Досить широкий перелік іпотечних позицій дозволяє банкам бути зацікавленими у видачі кредиту. На наш погляд, що в Україні право оренди також може бути предметом іпотеки як забезпечення виконання зобов'язань орендаря перед третіми особами. Право оренди може бути передане в заставу банку або іншим спеціалізованим організаціям, які здійснюють заставні операції. При оренді договору оренди орендар зберігає права на оренду (право користування) орендованого майна на весь період дії іпотечних відносин відповідно до умов договору оренди. Крім того, орендар має можливість відчужувати свої права оренди з передачею своїх боргових зобов'язань, забезпечених заставою, на придбача права оренди. Орендар повинен повідомити орендодавця про своє рішення [7].

Таким чином, на нашу думку, реальні права на нерухомість можуть бути використані як забезпечення виконання зобов'язань.

Об'єкти іпотечного кредитування тісно пов'язані із суб'єктами іпотечних відносин. Використовуючи іпотечне кредитування як заставу, суб'єкти іпотечного кредитування вступають у іпотечні відносини. Суб'єктами внутрішньої іпотеки вважатимуться особи (учасники), які працюють у системі іпотечного кредитування. Їх можна поділити на дві групи: основну і допоміжну (ті, які обслуговують іпотеку). Основні теми:

- кредитор (іпотекодержатель) – особа, яка передає нерухомість у заставу для забезпечення виконання власних зобов'язань або зобов'язань іншої особи перед заставодержателем. Іпотекодавець може бути поручителем-боржником або майном (особа, яка передає нерухомість в іпотеку для забезпечення виконання зобов'язання іншого іпотечного збирача) (стаття 1 Закону України «Про іпотеку»);

- кредитор (заставотримач) – суб'єкт, що надає позичальнику іпотечний кредит у порядку, визначеному законом. Кредиторами є іпотечні банки, спеціальні іпотечні компанії, комерційні банки;

- інвестори – особи, які здійснюють перерозподіл фінансових ресурсів через механізм придбання цінних паперів, забезпечених іпотекою.

Ми пропонуємо розглянути в Україні такі допоміжні суб'єкти:

- Державна іпотечна установа, пріоритетом якої є сприяння подальшому розвитку ринку іпотечного кредитування в Україні, зокрема шляхом рефінансування іпотечних кредиторів (банків та небанківських фінансових установ), які надають іпотечні кредити за рахунок фінансових ресурсів, отриманих від розміщення цінних паперів, а також запровадження ефективних механізмів підвищення їхньої ліквідності [3];

- страхові компанії – здійснюють обов'язкове страхування суб'єкта іпотеки від ризиків випадкового знищення, випадкового пошкодження або пошкодження (відповідно до статті 8 Закону України «Про іпотеку»), страхування якості земельних ресурсів, страхування прав власності, особисте страхування позичальників, страхування громадянської відповідальності учасників іпотечних відносин. Крім того, треба зазначити, що деякі страхові компанії стають інвесторами на іпотечному ринку;

- компанії з оцінки нерухомості – суб'єкти господарювання, які мають право (ліцензія) на проведення незалежної професійної експертної оцінки вартості нерухомості, що є предметом іпотеки на підставі перевіреної спеціальної техніки. Ми вважаємо за необхідне відзначити, що при оцінці вартості нерухомості важливим є фактичний і перспективний стан ринку за типом нерухомості, довідковими матеріалами за рівнем і ціновою динамікою;

- держреєстратори – орган державної реєстрації прав на нерухоме майно, а також обмеження на ці права. Державна реєстрація іпотеки за місцезнаходженням її суб'єкта є необхідною умовою формування іпотечних відносин. Державний реєстр прав на нерухоме майно та їх обмеження - єдина державна інформаційна система, що мають інформацію про реальні права на нерухомість, їх обмеження, суб'єкти прав, технічні характеристики об'єктів нерухомості (будівлі, споруди тощо), кадастровий план земельної ділянки, а також відомості про угоди, укладені щодо такої нерухомості;

- фінансові установи, що здійснюють посередницькі операції на вторинному іпотечному ринку;

- установи, що надають доступ до іпотечних кредитів різних верств населення за державними програмами;

- інфраструктурні інститути іпотечного кредитування – нотаріальні органи, установи іпотечного кредитування, судові органи, паспортні послуги;

- навчальні заклади, які готують фахівців із землеустрою, земельного кадастру та оцінки землі. Немає сумніву, що суб'єкти іпотечного кредитування зобов'язані діяти на

основі встановлених законом норм і принципів іпотечного кредитування. Функціонування системи іпотечного кредитування в Україні базується на спільних кредитно-фінансових, спеціальних кредитно-фінансових, соціально-правових та соціально-економічних засадах. На нашу думку, в Україні правова, нормативна та інформаційна підтримка важлива для ефективного розвитку системи іпотечного кредитування, що впливає на всі складові системи іпотечного кредитування. Необхідним фактором є наявність законодавства, що на всебічній основі забезпечить створення відповідної правової бази для розвитку іпотечних відносин [6].

Визначити конкретну правову основу для запровадження іпотечного кредитування, серед яких можна виділити:

- правові гарантії приватної власності на нерухоме майно. Таким чином, кредитор матиме правові гарантії щодо однозначного встановлення права власності позичальника та обтяжень на нерухоме майно, яке було запропоновано для переходу на іпотеку;

- правова єдність земельної ділянки й будівель, споруд і багаторічних насаджень, що розташовані на ній. Це необхідно для уникнення проблем при передачі майна як застави;

- правове регулювання організації та діяльності іпотечних банків [3].

Більшість українських банків мають два джерела іпотечного фінансування: депозитні та бездепозитні. Фінансування депозитів є досить простим фінансовим інструментом, переваги якого – невелика премія для інвесторів, низька вартість оптових депозитів, стабільне фінансування, особливо зі страхуванням депозитів. До недоліків можна віднести коливання вартості грошей та потенційно нестабільну пропозицію. Недепозитне фінансування забезпечується портфельними та непортфельними кредиторами. Портфельні кредитори – шляхом випуску незабезпечених облігацій та іпотечних облігацій, що у свою чергу вимагає механізмів забезпечення ліквідності цих облігацій [4].

В Україні річна процентна ставка іпотечного кредитування коливається в межах 4,85-43,0 % у розмірі від 10 тис. грн. До 1400 тис. грн. На строк до 10 років (120 місяців). Однак усе залежить від умов кредиту, наприклад, чим нижче ставка, тим більша сума або термін кредиту і навпаки. У середньому українські банки надають іпотечні кредити на суму близько 1 млн. грн на 12-24 місяці за ставками 20–28 % річних. За даними Українського фінансового форуму, основними банківськими установами для надання кредитів на нерухомість за національним рейтингом є Globus (Київ) – 3,63, Piraeus Bank (Київ) – 3,58, Arcade (Київ) – 3,03, Bank of Investments and Savings (Київ) – 2,94, Кредобанк (Львів) – 2,93 Ощадбанк (Київ) – 2,45. В Україні мінімальні аванси від вартості об'єкта кредитування протягом 1 січня 2014 – 1 січня 2017 року. Залишилися на рівні 30 %, максимальний термін кредитування - 20 років. У цьому випадку скорочення першого внеску можливе лише з наданням додаткового забезпечення. Середньозважена ставка за іпотечними кредитами в національній валюті станом на 01.01.2017 р. становила 12,4 %, в іноземній валюті – 8,5 % (таблиця). Рівень доларизації іпотечних кредитів вітчизняних банків загрожує загрозою, яка за досліджуваній період становила близько 45 % [5].

Складність проблеми іпотечного кредитування полягає в тому, що воно може бути причиною поліпшення інвестиційного клімату країни, а також чинником глибоких кризових явищ. Хоча іпотечне кредитування є сферою довгострокових капітальних інвестицій або інвестицій, така позика не завжди має інвестиційний характер (наприклад, позику для житлової та сільськогосподарської іпотеки), що ускладнює функціонування іпотечного ринку за компонентними сегментами. Більше того, на практиці в процесі іпотечного кредитування часто виникають проблеми з продажем нерухомості, оскільки вона не належить до категорії високоліквідних активів. Однак нерухомість як іпотека має ряд істотних переваг. Вона майже ніколи не втрачає свою цінність, і, як показує економічна практика, її ціна навіть зростає. Крім того, іпотечне

кредитування впливає на ризики банківської діяльності, а тому потребує спеціальних знань і високої професійної кваліфікації з боку персоналу комерційних банків. Цей фактор має особливе значення через необхідність належної оцінки кредитоспроможності позичальника, а також вартості нерухомості [1].

Таблиця

Основні показники ринку іпотечного кредитування в Україні за 2014–2017 рр.

Показник	01.01.2014 р.	01.01.2015 р.	01.01.2016 р.	01.01.2017 р.
ВВП, млрд грн	1454,93	1566,73	1979,46	2383,18
Чисті активи банківських установ, млрд грн	1278,1	1316,85	1254,39	1212,81
Кредитний портфель банків, млрд грн	911,4	1006,36	965,09	996,21
Іпотечні кредити банків, млрд грн:	110,71	122	101,84	145,68
- у гривні	60,1	65,56	45,15	69,41
- у доларах США	42,97	50,79	53,4	67,23
- в інших валютах	7,64	5,65	3,29	9,04
Офіційний валютний курс, грн/дол.	7,99	15,77	24	27,19
Середня відсоткова ставка за іпотечними кредитами в нац. валюті, %	18,5	16,9	11,8	12,4
Середня відсоткова ставка за іпотечними кредитами в ін. валюті, %	12,9	10,2	11	8,5

Джерело: складено на підставі даних НБУ.

На нашу думку, у довгостроковій перспективі іпотечне кредитування має бути одним із найважливіших способів забезпечення зобов'язань, пов'язаних із довгостроковими інвестиціями, але існує багато проблем, які перешкоджають цьому. Основні проблеми іпотечного кредитування в Україні:

- 1) відсутність гарантійних фондів для іпотечного страхування;
- 2) нерозвиненість інфраструктури ринку житла;
- 3) недосконалість нормативно-правової бази, яка полягає, зокрема, в недопрацьованому іпотечному реєстрі, недосконалому законодавчому регулюванні процедур подання заяв про стягнення іпотечних кредитів, що підвищує ризикованість іпотечних операцій.
- 4) громадська недовіра до українських банків та занепокоєння щодо втрати житла в разі банкрутства банківського кредитора;
- 5) низька ефективність ринку житла;
- 6) нездатність банківської системи працювати на міжнародних схемах реінвестування;
- 7) відсутність суспільного розуміння процесів іпотечного фінансування;
- 8) наявність універсальних банків на ринку іпотечного кредитування в Україні, коли в багатьох розвинених країнах діють спеціалізовані іпотечні банки;
- 9) досить жорсткі умови надання іпотечних кредитів, особливо щодо першого внеску близько 30–50 % вартості житла і високі ставки за цими кредитами.
- 10) окремі інші вимоги до позичальників: наявність додаткового забезпечення, висока офіційна заробітна плата, кредитна історія – також залишаються значними в іпотечних операціях.
- 11) ефективний попит населення обмежений. Грошові витрати і ощадна складова доходів населення України надзвичайно низька [2].

Для розвитку іпотечного кредитування необхідно: запровадити ті самі механізми оподаткування коштів, які інвестуються в цінні папери та банківські депозити; спростити процедури видачі позик; оформляти кредитні процедури в іноземній валюті; забезпечити формування банками підвищених резервів; вживати заходів, які б відновили довіру населення до ринку житла та створили попит у цій сфері; зниження процентних ставок за кредитами; створити систему мобілізації вільних фінансових ресурсів та пошуку інвесторів [7].

Крім того, необхідно активізувати подальший розвиток іпотечного кредитування за рахунок розширення діяльності Агентства з рефінансування іпотечних кредитів, на яку покладено функцію випуску середньо- та довгострокових іпотечних облігацій, покупцями яких повинні бути страхові компанії, інвестиційні та недержавні пенсійні фонди. Світовий досвід свідчить, що таке стимулювання банківської системи державою мінімізує ризики держави та банків, з одного боку, і спрощує умови для фінансування житлового будівництва для забудовників та населення – з іншого.

З метою подальшого фінансування будівельної індустрії було б доцільно, щоб будівельні компанії проводили IPO.

Висновки і пропозиції. Незважаючи на нестабільний стан, що сформувався на фінансовому ринку, іпотечний ринок у майбутньому є однією з найбільш перспективних ніш на кредитному ринку України. На нашу думку, іпотечне кредитування може бути одним з основних факторів підвищення якості життя населення і дозволить вирішити певні соціально-економічні проблеми: здатність вирішувати проблему життя в державі, зокрема й через реалізація державної програми «Доступне житло», яка сприятиме поліпшенню умов життя населення і зменшенню напруженості в суспільстві в соціальній сфері, та, загалом, підвищенню інвестиційної привабливості України. Основою для подальшого розвитку іпотечного кредитування як форми залучення фінансових ресурсів є те, що поживлення процесу іпотечного кредитування дозволить вирішити ряд соціально-економічних проблем держави. По-перше, це забезпечить розвиток довгострокового житлового будівництва. По-друге, це дозволить вирішити проблему кредитування підприємств агропромислового комплексу. По-третє, сприяти реформі економіки країни в цілому.

Список використаних джерел

1. Гнатєва Т. М., Кабанова О. П. Сучасні тенденції залучення капітальних інвестицій, як важливий фактор структурної перебудови економіки. *Фінансові дослідження*. 2018. Вип. 1 (4). URL: <http://fr.stu.cn.ua/index.pl?task=arcinf&l=ua&j=14&id=107>.
2. Григорович Л., Кушнір С. Іпотечне кредитування населення як одна з перспективних можливостей відновлення села в Україні. *Фінансовий простір*. Черкаси. 2017. № 1 (25). С. 50–57.
3. Борисенко Д. С., Кушнір С. О. Проблеми та перспективи іпотечного кредитування суб'єктів господарювання в сільській місцевості в Україні. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Економіка і менеджмент»*. Одеса, 2016. Вип. 22. С. 114–117.
4. Глушко О. В., Гришова І. Ю., Лагодієнко Н. В. Ефективний методичний інструментарій прогнозування фінансово-економічної стійкості. *Актуальні проблеми економіки*. 2017. № 1. С. 359–366.
5. Gryshova I. Yu., Shestakovska T. L., Glushko O. V. The economic measurement of convergence of institutional impact on the sustainability of development. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 4. С. 75–80.
6. Гришова І. Ю., Черан Є. М. Деякі аспекти кредитного забезпечення пріоритетних галузей національної економіки України. *Вісник Сумського національного аграрного університету серія «Економіка та менеджмент»*. 2015. № 12 (66). С. 117–121.
7. Кравчук А. О., Давидюк О. О. Стан банківського кредитування підприємств аграрного сектору. *Ukraine-EU.Modern Technology, Business and Law collection of international scientific papers: Part 1 .Modern Priorities of Economics, Engineering and Technologies*. Chernihiv: CNUT, 2016. P. 161–163.

References

1. Hnatieva, T. M., Kabanova, O. P. (2018). Suchasni tendentsii zaluchennia kapitalnykh investytsii, yak vazhlyvyi faktor strukturnoi perebudovy ekonomiky [Modern tendencies of attraction of capital investments, as an important factor of structural adjustment of the economy]. *Finansovi doslidzhennia – Financial researchts*, 1(4). Retrieved from: <http://fr.stu.cn.ua/index.pl?task=arcinf&l=ua&j=14&id=107>.

2. Hryhorovych, L., Kushnir, S. (2017). Ipotechne kredytuvannya naselennia yak odna z perspektyvnykh mozhlyvostei vidnovlennia sela v Ukraini [Mortgage lending to the population as one of the promising opportunities for the restoration of the village in Ukraine]. *Finansovyi prostir – Financial space*, 1 (25), 50–57 [in Ukrainian].

3. Borysenko, D. S., Kushnir, S. O. (2016). Problemy ta perspektyvy ipotechnoho kredytuvannya subiektiv hospodariuvannya v silskii mistsevosti v Ukraini [Problems and prospects of mortgage lending of rural businesses in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: «Ekonomika i menedzhment» – Scientific Herald of the International Humanitarian University. Series: «Economics and Management»*, 22, 114–117 [in Ukrainian].

4. Hlushko, O. V., Gryshova, I. Iu., Lahodiienko, N. V. (2017). Efektyvnyi metodychnyi instrumentarii prohnozuvannya finansovo-ekonomichnoi stiiikosti [Effective methodical tool for forecasting financial and economic stability]. *Aktualni problemy ekonomiky – Actual problems of the economy*, 1, 359–366 [in Ukrainian].

5. Gryshova, I. Yu., Shestakovska, T. L., Glushko, O. V. (2017). The economic measurement of convergence of institutional impact on the sustainability of development. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy – Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 4, 75–80 [in English].

6. Gryshova, I. Iu., Cheran, Ye. M. (2015). Deiaki aspekty kredytnoho zabezpechennia priorytetnykh haluzei natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [Some aspects of credit provision of priority sectors of the national economy of Ukraine]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu seriia «Ekonomika ta menedzhment» – Bulletin of the Sumy National Agrarian University series «Economics and Management»*, 12 (66), 117–121 [in English].

7. Kravchuk, A. O., Davydiuk, O. O. (2016). Stan bankivskoho kredytuvannya pidpriemstv ahrarnoho sektoru [The status of bank lending to enterprises in the agrarian sector]. *Ukraine-EU. Modern Technology, Business and Law collection of international scientific papers: Part 1. Modern Priorities of Economics, Engineering and Technologies*. Chernihiv: CNUT [in English].

Давидюк Олександр Олександрович – кандидат економічних наук, Інститут Військово-Морських Сил Національного університету «Одеська морська академія» (вул. Дідріхсона, 8, м. Одеса, 65029, Україна).

Давидюк Александр Александрович – кандидат экономических наук, Институт Военно-Морских Сил Национального университета «Одесская морская академия» (ул. Дидрихсона, 8, г. Одесса, 65029, Украина).

Davyduk Alexander – PhD in Economics, Institute of Military and Military Forces of the National University «Odessa Maritime Academy» (8 Didrikhson Str., 65029 Odessa, Ukraine).